

การกำหนดเหตุการณ์ในความผิดฐานทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว¹

พัลวิ์ ชื่นใจ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดเหตุการณ์ในความผิดฐานทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย ประวัติความเป็นมาและแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว เมื่อสภาพสังคมในปัจจุบันปรากฏเหตุการณ์การทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังปรากฏจากเหตุการณ์ข่าวรวมถึงจากข้อมูลสถิติความรุนแรงในครอบครัวซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ เก็บรวบรวมข้อมูลไว้ เช่น ศูนย์พึ่งได้ กระทรวงสาธารณสุข กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานศาลยุติธรรม เป็นต้น อันเป็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งถือเป็นเรื่องใกล้ตัว และเป็นปัญหาที่สำคัญอันส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมโดยรวมเป็นอย่างมาก ทั้งที่สถาบันครอบครัวควรจะเป็นสถาบันเริ่มต้นในการปกป้องซึ่งกันและกันและเสริมสร้างความแข็งแกร่งทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แก่กัน แต่เมื่อเกิดการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลในครอบครัว อันมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันเช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายไม่ว่าจะทั้งทางร่างกายหรือทางจิตใจ ได้มากกว่าการถูกทำร้ายร่างกายจากบุคคลอื่นที่มีได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน แต่ตามประมวลกฎหมายอาญาในหมวดความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ก็ยังมีได้มีการบัญญัติกำหนดให้พฤติการณ์การทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว เป็นเหตุการณ์ให้ผู้กระทำการดังกล่าวต้องรับโทษหนักขึ้น อันเป็นการเพิ่มบทลงโทษต่อผู้กระทำความผิดในฐานทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวไว้อย่างครอบคลุมเท่าที่ควร เช่น การกระทำความระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมที่ดี หรือบุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน หรือการกระทำความระหว่างคู่สมรสที่ดี เป็นต้น ซึ่งการจะทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวได้นั้น ย่อมแสดงถึงภาวะแห่งจิตใจที่มีความชั่วร้าย อันแตกต่างจากบุคคลปกติในสังคมที่มีทำกัน ย่อมส่งผลให้ผู้กระทำความผิด อาจไม่ได้รับโทษตามที่สมควรจะได้รับอย่างแท้จริง และอาจไม่เจ็บหลาบหรือรู้สึกสำนึกในการกระทำความผิดของตน อันนำไปสู่การกระทำความผิดซ้ำ หรืออาจพัฒนาความรุนแรงของการกระทำความผิดจากการทำร้ายร่างกายนำไปสู่การฆ่าจนเกิดการสูญเสียชีวิตอันไม่อาจกลับคืนมาได้ อีก สุดท้ายย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและอาจเกิดเป็นปัญหาสังคมต่อไปในที่สุด

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง การกำหนดเหตุการณ์ในความผิดฐานทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์สุขสมัย สุทธิคดี และคณะกรรมการสอบ คือ ศาสตราจารย์พิเศษ ปัญญา สุทธิคดี และรองศาสตราจารย์ประเทือง ธนียผล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดเหตุการณ์ในความผิดฐานทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว พบว่ายังมีปัญหาอยู่หลายประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรก คือ ปัญหาการกำหนดนิยามหรือคำจำกัดความของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” เนื่องจากการกำหนดเหตุการณ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289(1) ที่มาตรา 296 นำมาใช้ในความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยมีเหตุการณ์นั้น กำหนดเพียงการกระทำต่อบุพการีเท่านั้น ซึ่งคำว่า บุพการี หมายถึง บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย บิดามารดาตามสายโลหิต ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป อันได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด และหมายรวมถึงบุพการีตามความเป็นจริงด้วย แต่ด้วยสภาพสังคมในปัจจุบัน ดังปรากฏจากเหตุการณ์ตามข่าวและสถิติข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ นั้น จะพบว่าเกิดการทำร้ายร่างกายบุคคลที่มีฐานะใกล้เคียงกัน กล่าวคือ บุคคลในครอบครัวในหลากหลายรูปแบบ ไม่เพียงแต่การทำร้ายร่างกายบุพการีเท่านั้น แต่ยังปรากฏว่ามีการทำร้ายร่างกายระหว่างสามี ภรรยา ทั้งที่จดทะเบียนสมรสกันและอยู่กินกันฉันสามีภรรยา หรือแม้แต่เลิกกันไปแล้ว แต่ก็ยังมีการตามไปทำร้ายร่างกายอีก หรือการทำร้ายร่างกายที่บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน หรือการทำร้ายร่างกายระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม กฎหมายก็ยังมีบัญญัติให้ครอบคลุมคุ้มครองถึงบุคคลดังกล่าว

อย่างไรก็ดี มีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” ไว้ในมาตรา 3 หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ต่อมา ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดนิยามความหมายของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” ไว้ในมาตรา 4 หมายความว่า ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตรบุญธรรม รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อมีพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 พ.ศ. 2562 มาใช้บังคับ อันมีผลเป็นการชะลอการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 อยู่ จึงต้องพิจารณาถึงถึงนิยามคำว่า บุคคลในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เป็นหลัก โดยจะเห็นว่ามีการบัญญัติกำหนดนิยามของคำว่าบุคคลในครอบครัวไว้แล้ว ว่าหมายถึงบุคคลใดบ้าง ซึ่งแม้จะมีการบัญญัติไว้แล้ว แต่ก็ยังไม่มี ความชัดเจนเพียงพอจนอาจทำให้ตีความถึงคำว่าบุคคลในครอบครัวอย่างกว้างเกินไปได้ โดยในส่วนของข้อความว่า “รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน” นั้น อาจทำให้ตีความไปถึง คนรับใช้หรือลูกจ้างด้วย จึงสมควรบัญญัตินิยามดังกล่าวให้มีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากบุคคลในครอบครัวนั้น ย่อมหมายถึงญาติพี่น้องที่มีความสัมพันธ์กันในครอบครัวและร่วมสายโลหิตเดียวกันเท่านั้น

หรือกรณีตามนิยามคำว่าบุคคลในครอบครัวตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ในความสัมพันธ์ที่แม้มิได้ร่วมสายโลหิตกัน ก็ระบุเพียง บุตรบุญธรรมเท่านั้น แต่มิได้บัญญัติให้หมายรวมถึงผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย ซึ่งแม้จะมีการระบุถึงบุพการี แต่คำว่าบุพการีนี้นมิได้หมายความว่ารวมถึงผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย เนื่องจากผู้รับบุตรบุญธรรมแม้จะมีได้เป็นผู้ให้กำเนิดบุตรบุญธรรมโดยสายโลหิต แต่ก็เป็นผู้มีพระคุณให้การเลี้ยงดู มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เสมือนหนึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวด้วย อีกทั้งจากสถิติในปัจจุบันก็ยังพบว่ามีการทำร้ายร่างกายผู้รับบุตรบุญธรรมอยู่ จึงสมควรบัญญัตินิยามคำว่าบุคคลในครอบครัวให้ครอบคลุมถึงผู้รับบุตรบุญธรรมด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ในส่วนของกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เป็นต้น ซึ่งต่างใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์เช่นเดียวกับประเทศไทยนั้น ได้มีการบัญญัติกฎหมายให้การทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว ไม่เพียงแต่เฉพาะ การกระทำต่อบุพการีเท่านั้น ที่กำหนดให้เป็นเหตุฉกรรจ์ ซึ่งผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น แต่รวมถึงการกระทำต่อสมาชิกอื่นในครอบครัวด้วย จึงสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในมุมมองกฎหมายต่างประเทศหลายประเทศนั้นต่างให้ความสำคัญกับสถานะของความเป็นบุคคลในครอบครัว ไม่เพียงแต่บุพการีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสมาชิกอื่นอันเป็นบุคคลในครอบครัวด้วย เพราะทุกคนในครอบครัวล้วนแล้วแต่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน หากสมาชิกคนใดในครอบครัวถูกทำร้ายหรือกระทำความรุนแรงแม้แต่เพียงคนเดียว ก็ย่อมส่งผลถึงสถาบันครอบครัวทั้งครอบครัวให้เกิดปัญหาได้ การบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสมาชิกทุกคนอันเป็นบุคคลในครอบครัวจึงมีความสำคัญอย่างมาก และควรบัญญัติกฎหมายให้ผู้ที่ทำร้ายบุคคลในครอบครัวนี้ได้รับโทษมากกว่าการทำร้ายร่างกายบุคคลธรรมดา ทั้งนี้ก็เพราะการทำร้ายคนใกล้ชิดอันเป็นบุคคลในครอบครัวได้นั้น ย่อมก่อความรุนแรงและสร้างผลกระทบในสังคม อาจทำให้ครอบครัวแตกแยก และเป็นปัญหาทางสังคมต่อไปในที่สุด

ประการที่สอง คือ ปัญหาการเริ่มต้นดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย ที่แม้ความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 จะเป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินหรือความผิดอันยอมความไม่ได้ และแม้จะเป็นการทำร้ายร่างกายบุพการี อันเป็นเหตุฉกรรจ์ตามมาตรา 296 ประกอบมาตรา 289(1) ส่งผลให้แม้ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนก็สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้ แต่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการดำเนินคดีของผู้เสียหาย คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยมาตรา 4 กำหนดให้หากการกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ด้วย ให้ความผิดนั้นเป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งถือว่าเป็นการบัญญัติที่ขัดต่อหลักเกณฑ์ตามกฎหมายอาญา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย กล่าวคือการใช้สิทธิในการร้องทุกข์ของผู้เสียหาย อันเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากการดำเนินคดีในความผิดต่อส่วนตัวนั้น ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 มิฉะนั้นคดีเป็นอันขาดอายุความร้องทุกข์ ด้วยเงื่อนไขของการเริ่มต้นดำเนินคดีที่สิ้นเกินสมควรซึ่งไม่สอดคล้องกับระดับความ

รุนแรงของการกระทำความผิด ซึ่งหากมีการกำหนดให้การทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว เป็นเหตุ
 ฉกรรจ์เพิ่มขึ้นตามมาตรา 296 ก็จะไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความ
 รุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และส่งผลต่อเรื่องการร้องทุกข์ ที่จะทำให้ผู้เสียหายดำเนินคดีได้สะดวกขึ้น
 และมีเงื่อนไขในการดำเนินคดีลดลง

แม้ต่อมา ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.
 2562 โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้บัญญัติแก้ไขในส่วนของความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว
 อันรวมถึงการทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวด้วย ที่จากเดิมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วย
 ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ตามมาตรา 4 วรรคหนึ่ง แต่
 พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ยกเลิกความผิดฐานดังกล่าว ส่งผลให้การทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว
 กลับเป็นความผิดทางอาญาอันยอมความไม่ได้ อันส่งผลให้การเริ่มต้นดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในการ
 ทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว ไม่ถูกจำกัดสิทธิในการเริ่มต้นดำเนินคดีที่ต้องร้องทุกข์ภายในสามเดือน
 นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดอีกต่อไป กฎหมายฉบับนี้จึงเปิดช่องทางและ โอกาสใน
 การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้มากขึ้น

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการประกาศพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนา
 และคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 พ.ศ. 2562 บังคับใช้ต่อมา ซึ่งมีผลเป็นการชะลอการบังคับใช้
 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ไว้อีก และให้พระราชบัญญัติ
 คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ยังคงมีผลใช้บังคับต่อไป แต่หาก
 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้ในภายหน้าก็ตาม
 อันบัญญัติให้การทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว กลับเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน โดยผู้เสียหายสามารถ
 ฟ้องคดีโดยไม่ต้องร้องทุกข์ อันทำให้การเริ่มต้นดำเนินคดีสะดวกขึ้นก็ตาม แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติ
 ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์หลัก กล่าวคือ เพื่อปรับปรุงมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวให้
 เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่บุคคลในครอบครัว และกำหนดมาตรการในการ
 ส่งเสริม พัฒนา และ คุ้มครองสถาบันครอบครัว เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงใน
 ครอบครัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่างจากประมวลกฎหมายอาญาที่เป็นการบัญญัติถึงการกระทำ
 ความผิด ที่มุ่งให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษอย่างได้สัดส่วนกับการกระทำของตนและเกิดความสำนึกผิดใน
 สิ่งที่ทำตนกระทำให้ลงไป กรณีจึงพิจารณาเห็นว่า แม้ต่อไปพระราชบัญญัติฉบับนี้จะมีผลบังคับใช้ แต่ด้วย
 กฎหมายทั้งสองฉบับมีเหตุผลและเจตนารมณ์ในการประกาศใช้ต่างกัน แม้จะมีการกำหนดพระราชบัญญัติ
 ส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ขึ้นมาเพื่อมุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลใน
 ครอบครัวเพียงใด แต่หากกฎหมายที่กำหนดบทลงโทษที่บังคับใช้ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด
 ก็อาจทำให้เกิดการกระทำความผิดนั้นขึ้นซ้ำ ๆ และส่งผลต่อสถาบันครอบครัวให้เกิดความแตกแยกในที่สุด
 อยู่แน่นอน การบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสถาบันครอบครัวและกฎหมายที่บัญญัติเพื่อลงโทษผู้กระทำ

ความผิดให้รู้สึกเกรงกลัวต่อกฎหมายและเข็ดหลาบในการกระทำความผิดของตนจึงสมควรเป็นไปอย่างสอดคล้องกันด้วย

ประการที่สาม คือ ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว อันได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 (ยังไม่มีผลบังคับใช้) และประมวลกฎหมายอาญาในส่วนความผิดฐานทำร้ายร่างกาย มาตรา 295 มาตรา 296 มาตรา 297 มาตรา 298 และมาตรา 290 และเหตุการณ์ของความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ที่นำมาตรา 289 มาใช้ประกอบ หากมีการบัญญัติให้การทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวเป็นเหตุการณ์เพิ่มเติมต่อไป รวมถึงความซ้ำซ้อนของการบัญญัติกฎหมาย

โดยกฎหมายแต่ละฉบับนี้ ล้วนมีวัตถุประสงค์และเหตุผลของกฎหมายในการประกาศใช้แตกต่างกันไป อีกทั้งมุ่งแก้ไขปัญหาและให้ความสำคัญต่อผู้กระทำและผู้ถูกกระทำแตกต่างกันไป กล่าวคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 นั้น มีเหตุผลในการประกาศใช้โดยมุ่งที่จะให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับตัว และยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำ ตลอดจนให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้รับการเยียวยาความเสียหายได้ทันทั่วทั้งที่ ทั้งยังสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ โดยกฎหมายฉบับนี้ มีรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ต่างจากกฎหมายอาญาที่มีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 หากมีผลใช้บังคับในภายหน้า ก็อาจพิจารณาถึงเหตุผลในการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ได้ กล่าวคือ กฎหมายฉบับนี้มุ่งที่จะปรับปรุงมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่บุคคลในครอบครัว และกำหนดมาตรการในการส่งเสริม พัฒนา และ คุ้มครองสถาบันครอบครัว เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามารยาทความรุนแรงในครอบครัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นแล้ว กฎหมายฉบับนี้จึงมิได้มุ่งเน้นที่จะลงโทษผู้กระทำความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัวให้ได้รับโทษอย่างเหมาะสมและได้สัดส่วนกับการกระทำความรุนแรงของตน อย่างประมวลกฎหมายอาญา

ดังนั้นแล้ว วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับข้างต้นกับประมวลกฎหมายอาญาจึงแตกต่างกัน ซึ่งหากพิจารณาจากสภาพสังคมในปัจจุบันและจากสถิติของหน่วยงานต่าง ๆ ที่แม้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 จะมีผลบังคับใช้ในภายหน้าและมีมาตรการในการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัวมากขึ้นอย่างไร แต่หากกฎหมายที่บังคับใช้ในการลงโทษผู้กระทำความรุนแรงยังไม่มากพอ ผู้กระทำความรุนแรงก็อาจไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและกระทำความผิดซ้ำอยู่นั่นเอง

ประการที่สี่ คือ ปัญหามาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิดทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว เนื่องจาก การทำร้ายร่างกายสมาชิกอื่นในครอบครัว นอกเหนือจากบุพการี เช่น ผู้สืบสันดาน คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส ผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญ

ธรรม เป็นต้น นั้น ประมวลกฎหมายอาญายังมิได้มีการกำหนดให้เป็นเหตุยกเว้น หากผู้ถูกระทำได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ผู้กระทำก็รับโทษเพียงตามมาตรา 295 เท่านั้น หรือหากได้รับอันตรายสาหัส ก็รับโทษเพียงตามมาตรา 297 หรือหากถึงแก่ความตาย ก็รับโทษเพียงตามมาตรา 290 วรรคแรก มิได้มีการกฎหมายบัญญัติให้รับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 296 มาตรา 298 หรือมาตรา 290 วรรคสอง แต่อย่างใด ซึ่งการทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวอันมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันนั้น ย่อมเป็นลักษณะของการกระทำที่รุนแรงกว่าการทำร้ายร่างกายบุคคลทั่วไป เนื่องจากไม่เพียงทำให้เกิดความเสียหายเฉพาะตัวผู้เสียหายที่ถูกกระทำเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อสถาบันครอบครัวให้เกิดความบอบช้ำและเป็นปัญหาสังคมต่อไปด้วย จึงสมควรกำหนดให้ลักษณะการทำร้ายบุคคลในครอบครัวดังกล่าว เป็นเหตุยกเว้นต้องรับโทษหนักขึ้นกว่าการทำร้ายร่างกายบุคคลทั่วไป เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ว่า การกำหนดโทษทางอาญาต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของอาชญากรรมนั้นด้วย

ในส่วนของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ไว้ในมาตรา 4 โดยกำหนดให้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นการกำหนดโทษในอัตราที่ต่ำ และยังมีอัตราโทษน้อยกว่าความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ที่กำหนดให้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ ยังกำหนดให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นความผิดที่ยอมความได้อีกด้วย แม้จะไม่ลดล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นก็ตาม โทษที่กำหนดต่อผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว จึงมีอัตราโทษที่เบากว่าโทษที่กำหนดในความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา

ในส่วนของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ที่ปัจจุบันยังไม่มีผลบังคับใช้นั้น ในส่วนของบทกำหนดโทษนั้นมิได้มีการบัญญัติบทลงโทษของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวไว้โดยตรง มีเพียงบทกำหนดโทษในกรณีที่มีการขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 40 (1) (4) หรือ (6) มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 43 หรือกรณีผู้ใดไม่อำนวยความสะดวกตามสมควรตามมาตรา 40 วรรคสาม มีโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ตามมาตรา 44 เป็นต้น ไว้เท่านั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งประสงค์ที่จะป้องกันความรุนแรงในครอบครัว ส่งเสริมครอบครัว และคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลเป็นสำคัญ โดยดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ควบคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวตามประมวลกฎหมายอาญาไปด้วยกัน ซึ่งแม้การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้จะเป็นไปเพื่อลดความซ้ำซ้อนของการบัญญัติบทความผิดและบทลงโทษเกี่ยวกับความผิดในการกระทำความรุนแรงในครอบครัวกับความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาก็ตาม แต่เมื่อในประมวลกฎหมายอาญาในส่วนความผิดฐานทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวนั้นก็ยังมีการบัญญัติไม่ครอบคลุมถึงการทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวอื่น ๆ นอกจากบุพการี อีกทั้งบทกำหนดโทษก็ยังไม่มากพอที่จะสามารถทำให้

ผู้กระทำความผิดรู้สึกเจ็บปวดหรือสำนึกผิดในการกระทำของตน นอกจากจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมถึงในส่วนเนื้อหาการกระทำความผิดแล้ว การกำหนดเพิ่มเติมบทกำหนดโทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิด ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดที่แม้จะไม่อาจสำนึกในการกระทำความผิดของตนได้ด้วยตนเอง แต่บทลงโทษทางกฎหมายที่เข้มงวดมากขึ้น ก็อาจทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวต่อกฎหมายและลดปริมาณการกระทำความผิดลงได้อยู่บ้าง อันส่งผลให้เกิดการยับยั้งชั่งใจที่จะกระทำความผิดขึ้นอีกได้

จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเหตุการณ์ในความผิดฐานทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ปัญหาการกำหนดนิยามหรือคำจำกัดความของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ ควรแก้ไขเพิ่มเติมนิยามคำว่า บุคคลในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ในส่วนของมาตรา 3 ให้มีความครอบคลุมถึงสมาชิกอื่นอันเป็นบุคคลในครอบครัวมากขึ้น โดยเพิ่มเติมในส่วนของผู้รับบุตรบุญธรรม และขยายความในส่วน of บุคคลใด ๆ ที่ต้องพึงพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

เดิม มาตรา 3 บัญญัติว่า “บุคคลในครอบครัว หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึงพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ”

ขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมเป็น มาตรา 3 “บุคคลในครอบครัว หมายความว่า ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส ผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึงพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกันอันมีความสัมพันธ์กันในครอบครัวและร่วมสายโลหิตเดียวกัน”

2. ปัญหาการเริ่มต้นดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ยังมีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน อันมีผลให้การกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวอันเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ด้วย ให้ความผิดนั้นเป็นความผิดที่ยอมความได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย กล่าวคือการใช้สิทธิในการร้องทุกข์ของผู้เสียหายที่ต้องกระทำภายในภายใน สามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นคดีเป็นอันขาดอายุความร้องทุกข์ ซึ่งหากกำหนดให้การทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว เป็นเหตุการณ์เพิ่มเติมตามมาตรา 296 ก็จะไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ส่งผลให้บุคคลในครอบครัวอื่น ๆ นอกจากบุพการี สามารถดำเนินคดีได้ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขในการร้องทุกข์ อันทำให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยสะดวกมากขึ้น จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดยบัญญัติเหตุการณ์ของการทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวแยกต่างหากจากการทำร้ายร่างกายบุคคลทั่วไป โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 296 วรรคสอง ลงไปในประมวลกฎหมายอาญา โดยเพิ่มเติม ดังนี้

“ มาตรา 296 วรรคสอง ถ้าความผิดฐานทำร้ายร่างกายนั้น กระทำต่อบุคคลในครอบครัวอื่น นอกเหนือจากมาตรา 289(1) ต้องระวางโทษหนักขึ้นตามมาตรานี้ด้วย ”

3. ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายแตกต่างกันไป การบัญญัติให้การทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวเป็นเหตุกรรจ์เพิ่มเติมในประมวลกฎหมายอาญา อันมุ่งไปที่จะเป็นการเพิ่มมาตรการในการลงโทษผู้ทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว ให้ได้รับโทษตามกฎหมายและรู้สึกเจ็บปวดทรมานกับสิ่งที่ตนทำ จึงเป็นคนละส่วนกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าวข้างต้น อีกทั้งมาตรการในการคุ้มครองสิทธิบุคคลในครอบครัว และขั้นตอนในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดนั้น ก็สามารถดำเนินการควบคู่กันไปได้ มิได้มีความซ้ำซ้อนกันแต่อย่างใด จึงสมควรที่จะมีบทกฎหมายบังคับใช้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างครอบคลุมและตอบสนองทั้งต่อตัวผู้ถูกระทำและตัวผู้กระทำ กล่าวคือมีทั้งกฎหมายที่ใช้เยียวยาความเสียหายของผู้ถูกระทำและมีทั้งกฎหมายที่ใช้ในการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดด้วย ผู้ศึกษาจึงเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 296 วรรคสอง ลงไปในประมวลกฎหมายอาญาด้วย

4. ปัญหามาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิดทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ นอกจากการบัญญัติเพิ่มเติมถึงเหตุกรรจ์การทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวในส่วนของมาตรา 296 วรรคสองแล้ว หากเป็นการทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัวให้ได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย ก็สมควรต้องมีบทบัญญัติเพิ่มโทษเพื่อให้สอดคล้องกันด้วย โดยบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 298 และมาตรา 290 อันเป็นบทบัญญัติถึงการทำร้ายร่างกายผู้อื่น โดยมีลักษณะเป็นเหตุกรรจ์ โดยผู้นั้นได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย โดยเพิ่มเติมในส่วนของมาตรา 298 วรรคสอง และมาตรา 290 วรรคสาม ลงไปในประมวลกฎหมายอาญา โดยเพิ่มเติม ดังนี้

“ มาตรา 298 วรรคสอง ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว ตามมาตรา 296 วรรคสอง จนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสตามวรรคแรก ต้องระวางโทษหนักขึ้นตามมาตรานี้ด้วย ”

“ มาตรา 290 วรรคสาม ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว ตามมาตรา 296 วรรคสอง จนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตายตามวรรคสอง ต้องระวางโทษหนักขึ้นตามมาตรานี้ด้วย ”

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยงานในการช่วยเหลือคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว, 2553.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562.
- คณิต ฌ นคร. กฎหมายอาญาภาคความผิด. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559.
- ณัฐชยาน์ ศตสุข. "สาระที่ควรรู้เมื่อพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 ประกาศใช้". [Online]. Available URL https://www.rd.go.th/fileadmin/user_upload/sorpor/image_mf_equality/year62_63/2562Family01.pdf. 2567 (สิงหาคม, 10).
- ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ. กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559.
- ทวีพร คงแก้ว. "เหตุการณ์จวินความผิดฐานทำร้ายร่างกาย." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- รัชชานนท์ ขวนกะเปา. "การกำหนดเหตุการณ์จวินความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อยู่ภายใต้อำนาจด้วยประการอื่นใด," สารนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2565.
- สทริฐ กิติ ศุภการ. หลักและคำพิพากษากฎหมายอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์คอร์ปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน), 2567.
- อจณริยา ชูตินันท์. “การกำหนดเหตุการณ์จวินเกี่ยวกับการกระทำที่ใช้วิธีการที่ร้ายแรงและเป็นอันตรายกว่าการทำร้ายร่างกายผู้อื่นกรณีธรรมดาให้ต้องระวางโทษหนักขึ้น.” วารสารสุทธิปริทัศน์ ปีที่ 35. ฉบับที่ 1, (2564).

กฎหมาย

- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562.
- พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 พ.ศ.2562.
- ประมวลกฎหมายอาญา.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.